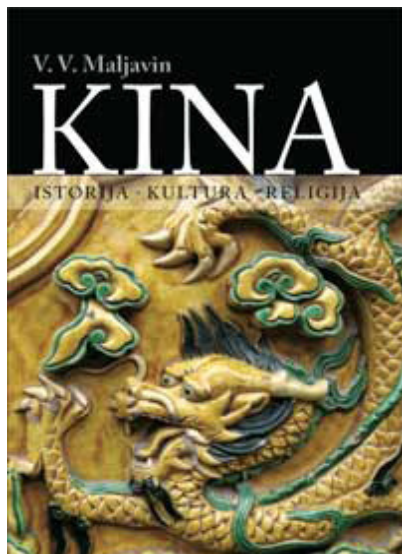

Драган Траиловић

КИНА

„КИНА“ – историја, култура, религија, аутора: В.В. Маљавина, ННК Интернационал, Београд, 2008. стр.

УДК: 930.85+316.722(510)
(049.3)

Све већи међународни значај Кине као и улога коју Кина има у светским политичким, економским, културним и другим токовима код многих побуђује интересовање за једну од најстаријих цивилизација света. Интересовање за упознавање начина живота, културе, религије и политичких околности у Кини јавља се подједнако, како код стручне јавности и

научних кругова, тако и код обичних људи, широм света. Управо књига В.В. Маљавина може помоћи свакоме од њих да оствари свој наум, да упозна Кину и Кинезе, на један објективан, свестран и нада све суштински начин. Ова књига ће свакоме разрешити било коју недоумицу коју је икада имао када је у питању Кина и њен народ.

Владимир Вјачеславович Маљавин, који више од десет година живи и ради на Тајвану, један је од најпознатијих руских сиолога. Његов рад саткан је од великог броја књига и чланака о историји Кине, али и о другим областима живота кинеског света, који су као такви неопходни за разумевање бића једног народа и његове цивилизације. На 618 страница, колико књига има, уз обиље илустрација, цитата кинеских народних пословица, размишљања највећих кинеских умова, као и примера из свакодневног живота Кине, на јединствен начин насликана је вишевековна историја кинеске културе у свим њеним нијансама. Књига се састоји из девет поглавља, односно девет међусобно повезаних тематских целина са закључком и прилозима на крају.

Карактеристике једног народа, његове културе, његових друштвених институција и пре свега његовог начина живота свакако умногоме је детерминисан природном средином, односно

местом на коме се манифестује живот људи који тај народ чине. У складу са тим, прво поглавље ове књиге, названо „Поднебесни свет“, започиње описом природне средине Кине, њених географских, климатских, демографских и других карактеристика. Велика разноликост климе као и њеног рељефа, утицали су и на формирање различитих етнокултурних регија у Кини, а пре свега карактеристичне су разлике Севера и Југа. Такође, све то је утицало и на формирање схватања и идеја о томе како на најбољи начин треба организовати друштво и државну власт. Аутор, на пример, истиче да је оскудност природних ресурса код сељака у појединим деловима Кине произвело уверење по коме да би се на најбољи начин остварила њихова расподела неопходна је јака држава и друштвена хијерархија.

Као други фактор који је допринео привредно културним разликама код Кинеза јесте и њихов контакт са другим, суседним народима.

Оно што је по аутору, суштина, јесте да су земљорадња и мануелни рад произвели кинеску цивилизацију онаквом каква је. Сходно томе, велики део првог поглавља управо је посвећен значају пољопривреде и појединих њених производа, као што је на пример пиринач. Такође, а наизглед банално, али суштински вео-

ма битно, аутор истиче битну улогу коју на пример чај или пак вино заузимају у кинеској култури. Истиче се да је код Кинеза чај главни ритуални напитака у многим животним ситуацијама. Сличну улогу има и вино.

Веома описно књига нас у првом поглављу, упознаје и са градским начином живота у кинеској империји. Град је био центар политичког, културног и економског живота Кине, кроз векове. Овде настаје и специфична градска култура, као и народни театар, штампана књига и слично. „Градска култура личила је на лупу која претерано неприродно преувеличава све аспекта живота, најмање покрете људске душе¹, каже Маљавин. Међутим, оно што је битно јесте да град у кинеској империји никада није био самостална политичка и друштвена снага. Како сам аутор каже град у Кини није био заједница грађана већ само масовни скуп људи.

Поред свега тога, у првом поглављу књиге упознајемо се и са финансијама, односно настанком и употребом новца у Кини, као и са облицима комуникација у њој. Истиче се да се одувек велика пажња посвећивала путевима и да је постојала читава мрежа државних путева. Често су били посађени и борови са стране. Интере-

1 В.В.Маљавин, *Кина - историја, култура, религија*, ННК интернационал, Београд, 2008, стр. 57.

сантно је и то да су на државним путевима на око 10 километара биле постављене и поштанске станице. Просечна брзина којом су се гласници кретали била је 100 км на дан, наводи се у књизи. Даље се доста детаљно наводе и типови кола која су се на овим путевима, као и у граду и на селу користили. Ни водени саобраћај није занемарен.

Друго поглавље књиге носи назив „Историјски преглед“. Он поступно описује настанак кинеске цивилизације. Овај део даје јасан преглед и опис династија које су владале Кином, као и какав је њихов допринос формирању кинеске културе и у очувању традиције. Сматра се да је управо династија Џоу (XI-VIII век п.н.е.) утемељивач кинеске цивилизације. У овом периоду настају главне државне институције, али и главне моралне вредности. Ово је период када се рађа кинеска класична традиција.

Главна карактеристика кинеске империје, уосталом и сваке друге, јесте смена династија. Ова смена је понекад била мирна, али понекад је подразумевала и физичку елиминацију владара. Као друга битна карактеристика јесу и смене периода када је под једном династијом долазило до уједињавања територија (на пример, целокупна стара Кина била је обједињена под владавином династије Ђин 221. године п.н.е.), али и

периода њиховог раздвајања. „Велике силе Поднебесног света, будући дуго разједињене, теже да се уједине поново и после дуготрајног сједињавања поново се распадају“², наводи се у књизи као једна од народних изрека. Ни владаване страних династија, на пример монголских, Кинезима нису биле стране. Сви ови процеси веома детаљно и са обиљем података изнети су у другом поглављу ове књиге.

Значајан сегмент другог поглавља јесте и Кина у двадесетом веку, у коме се даје приказ пада династије Ђинг и милатиристички режими који настају у Кини. Године 1919. проглашава се Кинеска Република, а 1949. године настаје Народна Република Кина.

Треће поглавље књиге носи назив „Држава и друштво“, и састоји се од објашњења природе власти у Кини кроз време, као и од описа политичких институција од царског двора, преко државне администрације до локалних органа власти. Значајан део посвећен је и војсци и њеној улози у кинеској империји. Истиче се да Кина као земљорадничка држава није придавала велики значај ратовању, а када се то чинило било је из нужне потребе. „Од доброг гвожђа се не праве ексери, добар

2 В.В. Маљавин, *Кина - историја, култура, религија*, ННК интернационал, Београд, 2008, стр. 80.

човек не иде у војнике“.³ Наравно то није сметало да се у Кини временом развију војна тактика и стратегија, као и наоружање које је служило њиховој практичној реализацији.

Друштвени поредак, уређење друштва, породице, клана, струковних и завичајних, али и тајних удружења заузимају посебно место у трећем поглављу.

Међутим, као најбитнији чинилац у држави и друштву заузима бирократија, као један од најсавршенијих метода управљања државом, како каже сам аутор. Сложена административна подела главна је карактеристика Кинеске државе до данашњих дана, а „јака“ власт је увек била значајан елемент кинеског друштва. „Држава је – пехар, народ је – вода у пехару. Ако је пехар четвртаст, вода је четвртаста, ако је пехар округлао, вода је округла“⁴, каже једна од многобројних народних пословица датих у књизи. Власт у старој Кини имала је и религиозни и морални смисао, сматра Маљавин. Како аутор даље наводи једно од најоригиналнијих достигнућа политичке културе у Кини јесте начин одабира чиновника. Основна идеја је била у томе да они који ће обављати државну службу треба бирати на основу

личних способности. Да би се то остварило, осмишљен је систем испита. Испитни систем постаје један од саставних делова политичке културе старе Кине.

Четврто поглавље под називом „Мудрост“ ставља у оквир класичне школе кинеске мисли, филозофску традицију и даје приказ епоха кинеске филозофије. У овом поглављу се упознајемо са суштином кинеског погледа на свет и то преко конфуцијанства, даоизма, легализма до филозофске традиције и њених основних категорија – бића и знања, учења о човеку, смислу културе, моралу и лепоти.

Први покушај да се направи спој моралног напора и животне непосредности, аутор приписује највећем од кинеских мудраца Конфуцију (око 551 – 479. године п.н.е.). То би требало да се постигне категоријом ритуала. Ритуал у кинеском смислу подразумева „исправно и ваљано понашање у коме се *непосредно* изражавају принципи космоса и сама истина живота“.⁵ Као морални идеал по конфуцијанству сматра се лично усавршавање, превазилажење себе. Како В.В. Маљавин каже: „Конфуцију припада част да је у историји открио човека“⁶, док се друштвени значај конфуцијанства

3 В.В. Маљавин, *Кина - историја, култура, религија*, ННК интернационал, Београд, 2008, стр. 127.

4 В.В. Маљавин, нав. дело, стр. 108.

5 В.В. Маљавин, *Кина - историја, култура, религија*, ННК интернационал, Београд, 2008, стр. 597.

6 В.В. Маљавин, нав. дело, стр. 170.

огледа у настојању да се оствари интеграција породично-клановске структуре и државе.

Као још један правац класичне школе кинеске мисли издваја се и даоизам са својим канонским делом „Канон пута и његове снаге“ (Даодеђинг). Централно место у даоизму заузимају категорије као што су „неделање“, „празнина“, „стално одсуство присуства“ и слично. Значајна идеја даоизма јесте да идеални владар управља путем „неделања“, а то чини тако што прати кретање животних метармофоза.

Као посебан правац у друштвено политичкој мисли Кине, аутор наводи и легализам. Главна идеја легализма јесте учење о закону, који се код легалиста сматрао главним средством јачања власти. Легалисти су први који су јасно раздвајали политику од етике.

У сегменту четвртог поглавља, „Филозофска традиција“ - биће и знање, аутор износи две основне тезе кинеске филозофске мисли. Прва јесте „идеја континуитета и међусобне хармонске везе човека и космоса и друго, представљивости стварности као промене, трансформације, догађаја“.⁷

Веома битна карактеристика кинеске традиције јесте обиман

репертоар типских облика. Кинези су овај принцип типизације појава и радњи пренели на све делове живота друштва, на политику, природне науке, уметност.

Посебан чинилац четвртог поглавља, „Епохе кинеске филозофије“, састоји се из неколико мањих сегмената. Већи простор дат је приказу неоконфуцијанске мисли, која је представљала „синтезу космологије, морала и праксе духовног усавршавања, раније непознате у Кини“.⁸

У делу „Филозофска мисао у ново доба“ упознајемо се са уливом западних учења и научних знања у кинеску мисао. Сматра се да је прво западно учење које је било прихваћено у Кини социјални дарвинизам. В.В. Маљавин истиче да је историја кинеске мисли у двадесетом веку одређена двема одликама и то, реформацијом, преображајем кинеског друштва, али и спојем културних традиција Кине и Запада.

Такође, значајне идеје настају и у доба непосредно пре и за време Синхајске револуције, када је Сун Јатсен дао своју тријаду „народних принципа“: „националност“, „власт народа“ и „народно благостање“. Значајна филозофска струја била је и тзв. постконфуцијанизам, који је заправо представљао „апологију конфуцијанске

7 В.В.Маљавин, *Кина - историја, култура, религија*, ННК интернационал, Београд, 2008, стр. 180.

8 В.В.Маљавин, нав. дело, стр. 216.

традиције средствима савремене филозофије“⁹.

Пето поглавље књиге посвећено је религијама Кине. На веома сликовит начин описану су најпре народна веровања и култови. Описан је кинески пантеон и схватање богова као моћних предака. Сазнајемо понешто и о значају и функцијама гатања у кинеској традицији. Заправо, бит петог поглавља је опис и објашњење „трију религија“ Кинеза – конфуцијанства, будизма и даоизма.

Као веома битан део, истакнуто је и објашњено ширење будизма, као и његовог значаја за кинеску културу и традицију. Како је на њу утицао или како се он под њеним утицајем мењао. Тај спој пада крајем трећег века. Будизам се у Кини јавио као „не само аналог, него и алтернатива кинеској мудрости“¹⁰

Као битан издваја се и покушај спајања „три религије“, кроз такозване синкретичке религије која је за резултат дала настанак великог броја секти.

Кина, као и друге земље у свету, није остала имуна и на утицаје и ширење других, страних религија. То су када је реч о Кини пре свега ислам и хришћанство. О њиховој улози и утицају који су имали у Кини од када се јављају па

9 Исто, стр. 224.

10 В.В.Маљавин, *Кина - историја, култура, религија*, ННК интернационал, Београд, 2008, стр. 255.

надаље сазнајемо у последњем делу петог поглавља.

“Наука и техника“, назив је шестог поглавља. Полазећи од теорије кинеске науке, нумерологије, симбологије, преко природних и прецизних наука, медицине и слично, долази се и до описа великог броја конкретних, техничких проналазака и њихове практичне примене.

„Централни појам кинеске науке је модел „образац“ (вен ли) као апстрактна, чиста структура“¹¹ Такође, готово све области науке, уметности, културе прожете су многобројним облицима бинарног јединства јина и јанга. Ово су по Кинезима биполарни фактори светског процеса, где се јанг на пример доводи у везу са мушким принципом, небом, светлошћу, животом, а њему јин је по томе супротан.

Аутор нас даље упознаје са најдетаљнијим системом космолошке симболике који је садржан у канонском делу „Књига промена“.

У делу „Традиционална космологија“, представљено је неколико виђења настанка света, Неба и Земље код Кинеза. Тако једно од њих полази од тога да небо представља полукружни омотач који прекрива земљу, док је земља у овом случају замишљена као преврнута чаша. Битно је истаћи и то

11 В.В.Маљавин, *Кина - историја, култура, религија*, ННК интернационал, Београд, 2008, стр. 299.

да су порекло ствари Кинези „објашњавали као процес згушњавања светске енергије, или „јединственог дисања света“ – ћи“, каже В.В Маљавин.

Значајну улогу, када је реч о науци у Кини, имали су бројеви и посебно математика. Још у другом веку пре нове ере настао је трактат „Математика у девет поглавља“, који је дао основе математичке традиције.

Незаобилазну улогу у кинеској цивилизацији имају астрономија и календар. Кинези су као основну мерну јединицу времена узели природно смењивање месечевих мена, па тако једну лунарну годину чине дванаест лунарних месеци. Такође, Кинези су разликовали и дванаест зодијачких сазвежђа, одређених по кретању сунца.

Географија и картографија су биле од давнина заступљене код Кинеза. Они су своју земљу звали Средишњом државом сматрајући је централним континентом у односу на других осам великих континената. Кинези су веома ценили и „царство минерала“. Међу њима најцењенији био је јаспис. Овај појам односио се не на један, већ на групу минерала, од чега су битнији били нефрит и жад.

Однос Кинеза према живим бићима, биљкама и животињама јасно и детаљно приказан је у делу „Жива бића“, петог поглавља.

Основа кинеске медицине, која има дуговековну традицију, јесте: „не лечити поједине органе или делове тела, него читав организам“. Њене основе, дијагностику и лечење, као и гимнастику, вежбе дисања и медитацију, али и сексуалну праксу имамо објашњене у делу „Медицина и хигијена“.

Кинези су веома рано, овладали вештинама обраде метала, као и израдом различитих механичких справа као што су точак за наводњавање, ткачки разбој и слично. Израда керамике, порцелана, стакла, папира и штампарства, употреба сеизмографа, компаса и барута такође су Кинезима познати од најстаријих времена. У књизи се на пример наводи да су даоисти-алхемичари још у првим вековима нове ере знали за одређену смесу која је чинила основу хемијске формуле барута.

Са особеностима кинеског писма, језика и књижевности упознајемо се у осмом поглављу књиге „Језик и књижевност“. Главни проблем који аутор када је о језику реч, наводи подвојеност књижевног и говорног језика. Такође, истиче се да је велики допринос њиховом приближавању дало позориште. Од тринаестог века јавља се термин „говорни језик“, или баихуа. Поред тога у Кини се распростире и „језик чиновника“, који се заснива на пекиншком дијалекту. Овај говор је био основа

за настанак савременог књижевног језика, познатијег као мандарински.

Одлике кинеске књижевности, како прозе, тако и поезије илустративно су дати у одељку “Књижевност” овог поглавља. Два су, по аутору, главна облика кинеске књижевности. Један облик је историјска приповетка, а други се јавља у виду дела, савременије речено политичке публицистике (декларације, говори и сл.).

Заокрет ка реализму у кинеској књижевности направио је „Покрет 4. маја“, кроз револуционарни часопис „Нова омладина“, 1915. године.

Фолклор, народне песме, бјалице имамо приказане у завршним деловима овог поглавља.

Изгледа да, аутору, ништа није промакло када је реч о приказу суштине кинеске културе и погледа на свет. Осмо поглавље књиге детаљно се бави свим врстама уметности у Кини, од музике и музичких инструмената, архитектуре, скулптуре, сликарства, уметничких заната, па све до сценске уметности, позоришне традиције, позоришта лутака и сенки и на крају филма. У овом поглављу детаљно су описане и објашњене основе кинеске уметности. Приказано је какве су карактеристике кинеске архитектуре, истичући најчешћу употребу лаких и меких материјала, највише дрвета и глине у изградњи стамбених објекта-

та. Значајна компонента јесте и то да се основе кинеске мисли и погледа на свет као што је на пример принцип „самотрансформације форме“ огледају у свим областима уметности, архитектуре и тако даље.

О томе како Кинези живе реалан живот, како испуњавају своју свакодневницу и чиме се баве у доколици, како уређују свој ентеријер, шта облаче и шта воле да једу, како васпитавају своју децу и много тога другог до најситнијих детаља проналазимо у последњем деветом поглављу књиге „Живот, обичаји, обреди“. Као веома занимљив део издваја се и опис кинеских обреда и обичаја који се примењују приликом рођења детета или погребља, као и приликом женидбе.

Као неизоставни део сваког квалитетног дела, као што је и ово, на крају налазимо закључак свега реченог, као и антиципацију будућности на основама свега реченог. Аутор у закључку поставља питање: Како је могуће да једна култура толико различита на регионалном и локалном нивоу ипак остаје обједињена у својој целини? Одговор аутор проналази у „кључном појму кинеске цивилизације – појму „ритуала“ (ли)“.¹² Као што је раније речено под тим се заправо подразумева

12 В.В.Маљавин, *Кина - историја, култура, религија*, ННК интернационал, Београд, 2008, стр. 597.

оно понашање које је исправно и ваљано.

„Језгро традиционалне кинеске цивилизације, како је у овој књизи више пута речено, није идеологија, већ сам „духовни рад“, „не-делатно делање“ мудрог човека, у коме се стичу свест и радња“, истиче В.В. Маљавин. „Ритуал на кинески начин, није само учтиво или долично понашање, него и посебан модел човекове социјалности. Тај социум – та не материјална, већ духовна, симболичка реалност – управо је и чинио истинску егзистенцију кинеске цивилизације, њено „јединствено тело“, које не познаје баријере простора и времена, а Кинезе тера да, ма где их одвела судбина, брижљиво граде свој затворени свет – своје „шангаје“ и „чајна туне“.¹³

13 В.В. Маљавин, нав. дело, стр. 598.